

VLIV VALEOLOGICKÉ VÝCHOVY NA UTVÁŘENÍ DUCHOVNÍHO ZDRAVÍ

Maria GONČARENKO, Tetiana KUIDINA

Abstrakt: *Moderní domácí valeologické, pedagogické a psychologické vědy více věnují pozornost výchově duchovních a morálních vlastností u mladé generace. Vědecká diskuse se v posledních letech ve velké míře zaměřuje na problémy týkající se vývoje způsobů utváření a vytváření nových (inovativních) technologií profesionálního, společenského, sociálního a osobnostního rozvoje mládeže. Jednou z otázek, které se valeologie pokouší zodpovědět, jsou problémy metodologického a pedagogického vypracování inovativní duchovní a etické výchovy. Základem valeologické výchovy musí být znalosti o novém paradigmatu světa kolem nás a musí jí odpovídat „organizační struktura“ osoby, která pomáhá podporovat utváření nového pohledu na svět.*

Klíčová slova: *duchovní hodnoty, hodnotová orientace, výchova, duchovní a morální potenciál*

V nedávných letech vytrvalou pozornost výzkumníků z nejrůznějších vědních oblastí přitahují různé problémy duchovní a morální výchovy studující mládeže na Ukrajině. Různí odborníci, jako psychologové, učitelé, odborníci na kulturu, filosofové, biologové, přírodovědci, valeologové, plodně pracují v této oblasti. Duchovní a morální vývoj studující mládeže probíhá během vzdělávání a školení, a proto by jim morálně estetická orientace měla být vštěpována jako součást všeobecného kulturního rozhledu. Je nezbytné vytvořit kreativní prostředí, které přispívá k rozvoji vnitřního světa, duchovních pocitů, duchovních potřeb člověka, jeho hodnotové orientace, intelektuálních, náboženských, morálně estetických zkušeností a zážitků. Duchovno je formováno harmonizací vlivů morálních, estetických a intelektuálních. [1,3]

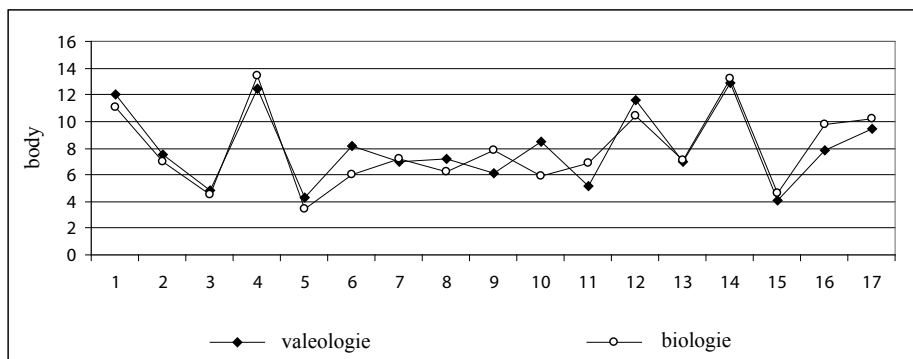
Nyní se vědecká diskuse ve velké míře zaměřuje na problémy, týkající se způsobů sestavení výchovného procesu, utváření nových (inovativních) technologií profesionálního a osobnostního rozvoje mládeže. Stanovení cílů metodického a pedagogického vypracování inovativní duchovní a etické výchovy je jednou z otázek, do níž je zapojena valeologie. Poskytuje hluboké vědomosti a znalosti o struktuře vědomí, struktuře osobnosti a hierarchické roli duchovna v celém mechanismu formování zdraví, rozvíjí kritéria odhadování duchovního, morálního a sociálního/společenského zdraví, která jsou definována vztahem osobnosti k vesmíru, světovým, národním a veřejným hodnotám. [2].

Účelem této práce je provedení analýzy vlivu valeologických vědomostí a znalostí na formování duchovní dimenze zdraví u studentů. Ocenění systému hodnot se provádělo podle techniky O.B. Fantalové [6], ke stanovení smyslu životních orientací byl uplatněn test D.A. Leontěva. K analýze získaných dat byly použity statistické metody výzkumu. Provedená korelační analýza umožnila získat popis osobních hodnot, jejich vzájemného působení (interakce), a zkompletování jejich zásadních a strukturálních charakteristik.

Výsledky výzkumu

Výzkumy byly prováděny mezi studenty Univerzity V.N. Karazinova v Charkově. Hodnotová orientace jako počáteční zobrazení názorů dotazované osoby a stanovení její duchovní orientace bylo prováděno studiem a hodnocením „dosažitelnosti hodnot“ u následujících životních sfér: zdraví, komunikace, vysoké postavení, rodina, veřejná činnost, vědomosti, znalosti, pomoc a charita, materiální prospěch, vyšší/vysokoškolské vzdělání, víra v Boha (jako vyšší forma lásky a spravedlnosti), odpočinek, seberealizace, blaho celého světa, láska, uznání, zajímavá práce, svoboda.

(Obr.1) Průměrné hodnoty „hodnot“ u studentů-valeologů a u studentů-biologů - srovnání dosažených výsledků prokázalo úplnou shodu v následujících oblastech: vysoké postavení, láska, blaho celého světa, pomoc a charita; u studentů-valeologů byly významnější následující oblasti: vědomosti a víra v Boha.

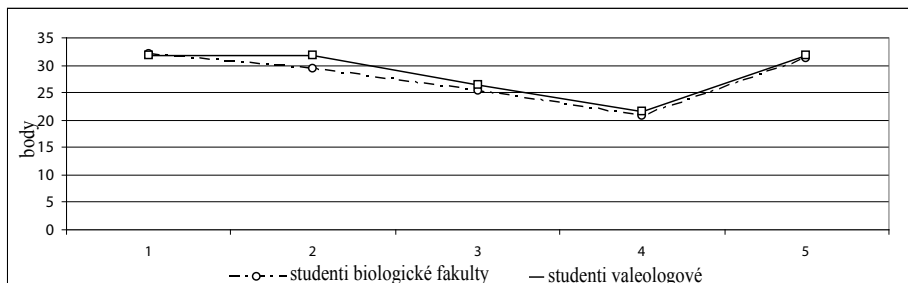

Obr. 1. Průměrné hodnoty „hodnot“ u studentů-valeologů a u studentů-biologické fakulty.

Poznámka: Univerzální hodnoty: 1 - zdraví; 2 - komunikace; 3 - vysoké postavení; 4 - rodina; 5 - veřejná činnost; 6 - znalosti/vědomosti; 7 - pomoc a charita; 8 - materiální prospěch; 9 - vyšší/vysokoškolské vzdělání; 10 - víra v Boha; 11 - odpočinek; 12 - seberealizace; 13 -blaho celého světa; 14 - láska; 15 - uznání; 16 - zajímavá práce; 17 - svoboda.

Formování životních orientací, jejich znalost a interní materiální a kulturní bohatství společnosti, národa, civilizace, chápání hlavních hodnot ve vlastním životě, v životě rodiny a společnosti jako kulturně etické referenční body, potvrzení účelu rozvoje a zdokonalování sebe sama, seberealizace a sebeurčení. Studium životních orientací prokázalo, že studenti obou fakult mají pozitivní přístup, víru v budoucnost, jsou cílevědomě zodpovědní za život a jednání a životní proces vnímají jako komplexní, zají-

mavý a emocionálně nasycený (Obr. 2). Nejprve byla provedena analýza nezásadných rozdílů průměrných indexů výsledků průzkumu, a poté byla provedena hlubší analýza (korelační) získaných osobnostních hodnot a byly stanoveny různé skupiny věrohodně provázaných charakteristik.

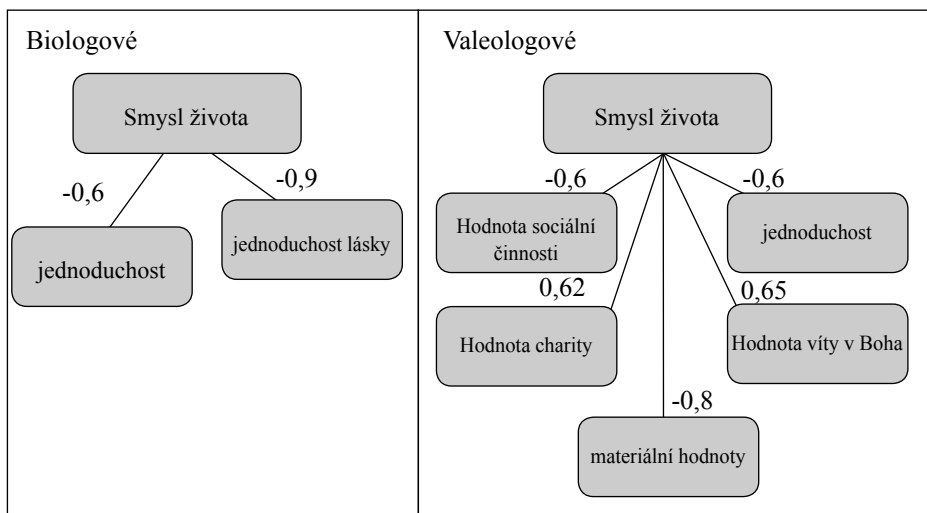

Obr. 2. Indikátory stupnic Leontevova testu (PLO/pozitivní životní orientace), získané při průzkumu u studentů-vaeologů filosofické fakulty a studentů biologické fakulty.

Poznámky: 1-účely, 2-proces, 3-výsledek, 4-těžiště kontroly „I“, 5-těžiště kontroly života.

I přes skutečnost, že ukazatel životní orientace (LO) má jen minimální odchylky u studentů biologů (103 subjektů) u studentů-vaeologů (104 subjektů) a že v dynamické struktuře PLO nejsou zásadní rozdíly, korelační analýza prokázala zásadní rozdíly u hodnotově sémantických struktur v těchto skupinách studentů, jejich různou orientaci a uspokojení (saturaci). Saturace je považována za blok, množství osobnostních hodnot, které koreluje s výchozí hodnotou.

Na schématu 3 je uvedena korelace komunikací v systému osobnostních hodnot studentů.

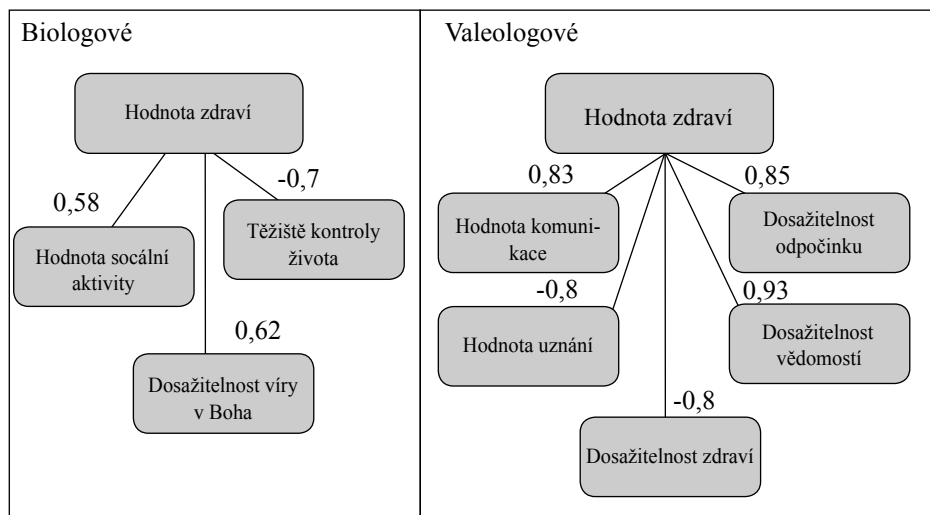
Obr. 3. Korelace systému osobnostních hodnot s výchozí hodnotou životní orientace u studentů.

S růstem úrovně chápání života (CoL) u studentů-biologů klesá „dosažitelnost komunikace“ (-0,6) a „dosažitelnost lásky“ (-0,9), což svědčí o přehodnocení jakosti komunikace. Pohled na „dosažitelnost lásky“: v raném mládí můžeme charakterizovat jako první lásku se vším všudy, kdežto s rostoucími léty láska mezi partnery a orientace a soukromý život vyzrává a dochází k přehodnocení vztahů s milovanou osobou.

U valeologů (Obr. 3) korelační analýza prokázala jiné závislosti, vyznačující se vyššími aspiracemi/touhami. S růstem úrovně inteligence (LO) klesá hodnota charity (0,62) a hodnota víry v Boha jako vyšší forma lásky a spravedlnosti (0,65), a na druhou straně roste důležitost hodnoty sociální aktivity (-0,6), a hodnoty materiálních/hmotných výhod (-0,8). Je třeba poznamenat, že valeologické vědomosti umožňují studentům pohlížet na problém uchování zdraví i z jiné strany, dochází k přehodnocení dosažitelnosti zdraví (-0,6).

Uvažujeme-li významné hodnoty jako životní referenční body, je možné přiřadit čtyři hodnoty-cíle: zdraví, seberealizace, rodina, láska. Procentový podíl volby těchto hodnot převažuje nad ostatními.

Hodnota „zdraví“ u studentů-biologů (Obr. 4) pozitivně koreluje s hodnotou „sociální aktivity“ (0,58) jako provázání fyzického a společenského zdraví. Další pozitivní závislostí je dosažitelnost „víry v Boha“ (0,62), a má negativní korelaci s ukazatelem „těžiště kontroly života“ (-0,7), což ukazuje, do jaké míry je osoba schopna řídit svůj život, jak svobodně může přijímat rozhodnutí a uplatňovat je během života.

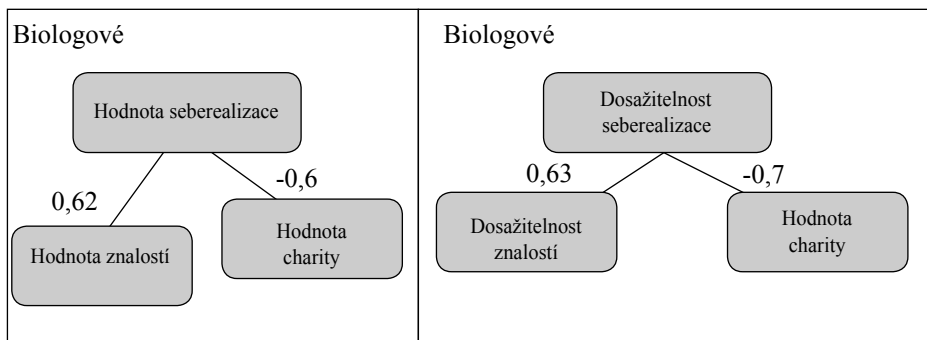
Obr. 4. Korelace systému osobnostních hodnot s výchozí hodnotou „zdraví“ u studentů.

Studenti této skupiny nenesou odpovědnost za utváření a uchování zdraví. Hodnota zdraví nese u této skupiny prvky fyzické a společenské orientace.

U studentů-valeologů má hodnota „zdraví“ následující náplň: hodnota „komunikace“ (0,83), hodnota uznání“ (-0,8), dosažitelnost „odpočinku“ (0,85), dosažitelnost „vědomostí“ (0,93), dosažitelnost „zdraví“ (-0,8). Valeologie poskytuje studentům vědomosti o důležitosti nejen fyzického a duševního, ale i duchovního zdraví jako nedílné

součástí celku. Negativní korelace „hodnoty a dosažitelnosti“ zdraví u studentů-valeologů hovoří o holistickém přístupu k osobnosti, o pochopení této korekce zdravotního stavu; je nezbytné začít s duchovní úrovní, které bude současně ovlivňovat úroveň duševní a fyzickou.

Další významnou hodnotou je „seberealizace“. Korelační závislosti u studentů-biologů jsou uvedeny na Schématu 5, vyznačují se minimální saturací a zřetelně vyslovenou orientací na sebe.

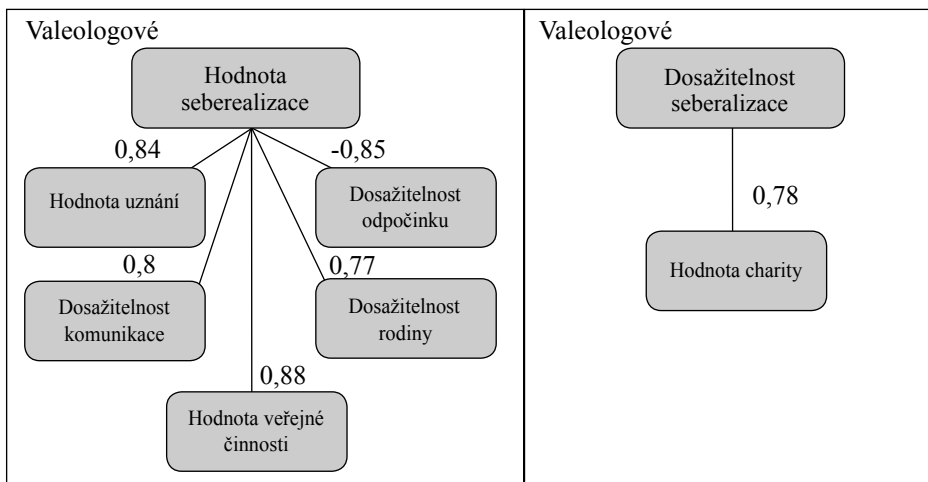

Obr. 5. Korelace systému osobnostních hodnot s výchozí hodnotou „seberealizace“ u studentů-biologů

Jak hodnota, tak i dosažitelnost seberealizace koreluje pozitivně s dosažitelností „znalostí“ (0,62 a 0,63) a má negativní závislost na „charitě“ (-0,6 a -0,7). Studenti této skupiny mají intelektuální orientaci na rozvoj.

U studentů-valeologů se hodnota „seberealizace“ (Obr. 6) vyznačuje saturací a vícestranným zaměřením. Pozitivní korelační závislost je zjištěna u následujících oblastí: hodnota „uznání“ (0,84), dosažitelnost „komunikace“ (0,8), dosažitelnost „rodiny“ (0,77), hodnota „veřejné činnosti“ (0,88), a negativní korelace je evidentní u dosažitelnosti „odpočinku“ (-0,85).

Seberealizace probíhá úspěšně, když je i soukromý život v pohodě (důležitost dosažitelnosti „rodiny“). Důležitost hodnoty „veřejná činnost“ a hodnoty „uznání“ pro seberealizaci svědčí o tom, že studenti potřebují podporu zvenčí, možnost získání ohodnocení růstu jednotlivce (profesionálního, společenského, duchovního).

Obr. 6. Korelace systému osobnostních hodnot s výchozí hodnotou „seberealizace“ u studentů-valeologů.

Hodnota „veřejná činnost“ a dosažitelnost „komunikace“ je také důležitá pro seberealizaci studentů, kteří oceňují vzájemný vztah a účast na společné věci, důležité jsou i hodnoty vzdělávací instituce, fakulty, skupiny, tj. společnosti, jejíž jsou součástí. Zde se utváří jev „naše vědomí“ („we-consciousnesses“), pokud existuje pocit jednoty, koordinace, vnímání „nás“ v kolektivu, kde se obecná vize účelu mění na sdílenou misi, včetně veřejných a individuálních hodnot. Dosažitelnost seberealizace je pro studenty-valeology spojena s hodnotou charity (Obr. 6).

Valeologická výchova podporuje zvládnání na duchovní úrovni - morální hodnoty; je to proces, kdy mladí lidé získávají duchovní zkušenosti, rozvíjejí hodnotové orientace, duchovní potřeby a pocity, které hrají důležitou roli při formování duchovní dimenze zdraví. Důležitým bodem ve valeologické výchově a procesu vzdělávání je využívání forem a metod výchovy a vzdělávání, zaměřených na duchovní hodnoty a morálku; vytváření pedagogických situací, zaměřených na osobnost a na pozitivní emocionální prostředí během procesu vzdělávání a výchovy; zapojení mládeže do výzkumné činnosti, zaměřené na utváření duchovní dimenze zdraví [3,5].

Závěry

Výsledky práce umožnily určit míru realizace životní orientace a prokázaly, že většina studentů má cílenou orientaci, orientaci, zaměřenou na emocionální saturaci a produktivitu, orientaci, zaměřenou na svobodu výběru, a uplatňuje strategii společenského života. Výzkumy dynamické struktury života (tj. orientací) pomocí korelace s hodnotami osob, umožnily proniknout hlouběji a nalézt kvalitativní rozdíly v hodnotové sémantických strukturách u studentů-biologů a studentů-valeologů.

V případě studentů-biologů je seberealizace zaměřena na společenské zdraví, na intelektuální rozvoj, s nízkou úrovní znalostí hodnoty duchovního sebezdokonalování. Korelační analýza odhalila závislosti, které se vyznačují zvýšenými aspiracemi u stu-

dentů-valeologů. Hodnotové složky se vyznačují saturací a vícestranným zaměřením. Jsou předkládány jako skupiny hodnot, zaměřené na snahu osoby o duchovní růst.

Tato práce prokázala, že valeologické vědomosti umožňují, aby studenti pochopili důležitost nejen fyzického a duševního zdraví, ale současně i duchovní dimenze zdraví. Dosažené výsledky potvrzují nutnost zavádění valeologické výchovy na všech stupních vzdělávání a ve všech vzdělávacích institucích, které umožní utvářet humanistickou společnost s novými názory a přístupy.

Literatura

- ГОНЧАРЕНКО, М. С. Этапы формирования духовности человека в учебно-воспитательном процессе. Теоретические и практические аспекты / М.С. Гончаренко, В.Г. Гончаренко, Н.В. Михайличенко // Валеология: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку: Матер. 3-ї міжнарод. наук.-практ. конф.: Т. 1, ч. 2. – Харків, 2005. – С. 6–12.
- ГОНЧАРЕНКО М.С. Валеопедагогические основы духовности: Учебное пособие. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2007. – 400 с.
- ГОНЧАРЕНКО М.С., Карпенко И.В., Михайличенко Н.В., Новикова В.Е. Гуманистические стратегии современного педагогического процесса валеологический аспект. / Вісник Харківського національного університету” (серія валеологічна „Валеологія: сучасність і майбутнє”. – Харків, 2008. – С.5-12.
- Діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості: Навчальний посібник для проведення практичних занять / Укл. проф. М.С. Гончаренко, доц. Е.Т. Карачинська, В.Є. Новікова. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006. – с. 157.
- ПОМИТКІН, Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія / Е.О. Помиткін. – К.: Наш час, 2005. – 280 с.
- ФАНТАЛОВА, Е.Б. Діагностика внутрішнього конфлікту / Е.Б. Фанталова. – М.: Фолио, 2002. – 116 с.

THE INFLUENCE OF VALEOLOGICAL EDUCATION ON FORMATION OF SPIRITUAL HEALTH

Abstract: Today domestic valeological, pedagogical, psychological sciences more pay attention to education at young generation of high spiritually-moral qualities. The scientific discussion was widely developed round problems concerning development ways of formations, creations of new (innovative) technologies professional, social and personal youth developments in recent years.

One of questions which the valeology try to decide are problems of methodological and pedagogical working out of innovative spiritually-ethical education. In a basis valeological education must be knowledge of a new paradigm the world around and corresponding to it structural organization of the person, that help to promote formation of new world outlook.

Keywords: spiritual values, valued orientations, education, spiritually-moral potential